

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΤΟΜΟΣ Δ'. - ΤΕΥΧΟΣ Α' ΚΑΙ Β'.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ ΚΑΙ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1881

Ὅτε ἴσται περὶ τῶν δι' ἑαυτῶν ἔργων
βουλεύονται ἢ περὶ παιδείας καὶ αὐτῶν καὶ
τῶν αὐτῶν εὐτυχιῶν. (Πλάτ. Θεάγρας.)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Χ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

1881

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΠΛΑΤΩΝ

ΕΤΟΣ Δ'

ΜΑΡΤΙΟΣ ΚΑΙ ΑΠΡΙΑΙΟΣ 1882

ΤΕΥΧ. Ε' ΚΑΙ Σ'

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΑΡΧΑΙΟΙΣ ΕΛΛΗΣΙΝ ΑΓΩΓΗΣ.

(Συνέχ. τδ. εἰς γ' καὶ δ' τεύχ. σελ. 66).

Ζ'. Σωκράτης (469—399 π. Χ.)¹

Σωκράτης ὁ υἱὸς τοῦ Σωφρονίσκου καὶ τῆς μαίας Φαιναρέτης, ὁ ὑπὸ τοῦ ἐν Δελφοῖς μαντείου «ἀνδρῶν ἀπάντων σοφώτατος» ἀνακηρυχθείς, ὁ στηρίξας τὴν φιλοσοφίαν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς αὐτογνωσίας (γινῶθι σαυτὸν), ἀπέβη ἀληθῆς παιδαγωγὸς τῶν Ἀθηναίων. Οὗτος καθ' ἅπαντα τὸν βίον αὐτοῦ ἐδίδασκε καὶ πάντας μὲν τοὺς μετ' αὐτοῦ ἀναστρεφομένους, ἰδίως δὲ τὸς νεωτέρους, προτρέπων αὐτοὺς εἰς τὴν ἀρετήν,² ἣν ἐθεώρει ἐπιστήμην,³ λυσιτελεστάτην πρὸς εὐδαιμονίαν.⁴ Διελέγετο δὲ πάντοτε περὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, «σκοπῶν τί εὐσεβές, τί ἀσεβές· τί καλόν, » τί αἰσχρόν· τί δίκαιον, τί ἄδικον· τί σωφροσύνη, τί μανία· τί ἀνδρία, » τί δειλία· τί πόλις, τί πολιτικός· τί ἀρχὴ ἀνθρώπων, τί ἀρχικὸς ἀνθρώπων· καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ἃ τοὺς μὲν εἰδότες ἠγεῖτο καλοὺς κα-

¹ Περὶ τοῦ παιδαγωγικοῦ συστήματος τῶν τοῦ Σωκράτους μαθητῶν Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους ἐγράψαμεν ἰδίαις πραγματείαις ἐν τῷ παρόντι περιοδικῷ τόμ. Α', σ. 33 καὶ τόμ. Γ' σ. 193.

² Πλάτ. Ἀπολ. σ. 23. Θεαιτ. 150. Ξενοφ. Ἀπομν. 1, 6, 14.

³ Ξενοφ. Ἀπομν. 3, 9, 6.

⁴ Αὐτ. 1, 6, 9. 4, 8, 6.

»γαθοὺς εἶναι, τοὺς δ' ἀγνοοῦντας ἀνδραποδώδεις ἂν δικαίως κεκλήσθαι.»¹

Τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ διδασκαλίαν μετέδιδεν ὁ Σωκράτης δι' ἰδίας διαλεκτικῆς μεθόδου,² ἐν ἣ ἡ πρὸ πάντων ἐγκείται ὁ ἔξοχος αὐτοῦ ἐν τῇ παιδαγωγικῇ ἐπιστήμῃ ἔρανος. Ἡ σωκρατικὴ μέθοδος ἔχει δύο ὄψεις, ἀρνητικὴν καὶ θετικὴν· καὶ ἡ μὲν ἀρνητικὴ ὄψις εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα εἰρωνεία, ἡ δὲ θετικὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα μαιευτικὴ. Διὰ τῆς εἰρωνείας ἐσκοπεῖ ὁ Σωκράτης ν' ἀποδείξῃ τὸ σφαλερὸν τῆς ξένης γνώμης. Πρὸς τοῦτο δὲ συνῆπτε διάλογον, ἐν ᾧ, προσποιούμενος ὅτι οὐδεμίαν εἶχε γνῶσιν περὶ τοῦ προκειμένου, ἐξέφραζε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ διδαχθῇ παρὰ τοῦ μεθ' οὗ διελέγετο. Ἡρῶτα λοιπὸν κατὰ πρῶτον, εἶτα εἰς τὴν διδομένην ἀπάντησιν συνῆπτεν ἑτέραν ἐρώτησιν, καὶ εἰς ταύτης τὴν ἀπάντησιν συνῆπτεν ἄλλην, μέχρις οὗ διὰ τῆς εἰς ἄτοπον ἀπαγωγῆς ἠνάγκαζε τὸν ἐρωτώμενον νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι δὲν ἦτο ὀρθὸν ὅπερ κατ' ἀρχὰς ὡς ἀληθὲς ἐθεώρει. Ἡ μέθοδος αὕτη τοῦ Σωκράτους βεβαίως δὲν ἠθέλεν εἶναι πολὺ ὠφέλιμος καὶ ἠθέλεν ὠθήσει τοὺς μαθητὰς εἰς τὸν σκεπτικισμόν, ἂν μὴ συνῆπτεν ὁ Σωκράτης εἰς ταύτην καὶ τὴν ἑτέραν, ἥτοι τὴν θετικὴν μέθοδον ἢ τὴν μαιευτικὴν. Κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην ὁ Σωκράτης ἐχώρει ἀπὸ τῶν παραστάσεων πρὸς τὰς γενικὰς ἐννοίας, ἀπὸ τῶν ἰδιαιτέρων περιστατικῶν πρὸς τὰς καθ' ὅλου ἀληθείας. Ἦτοι κατ' ἀρχὰς ἐπελαμβάνετο μερικοῦ τινος ἀντικειμένου, ὅπερ ἔθετε δι' ἐρωτήσεώς τινος, ἐκ δὲ τῆς διδομένης ἀπαντήσεως ὀρμώμενος κατήρτιζεν ἑτέραν ἐρώτησιν, δι' ἧς πύρυνετο ὁ κύκλος τοῦ μερικοῦ, γινόμενος γενικώτερος, ἐπὶ δὲ τῆς εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην διδομένης ἀπαντήσεως κατήρτιζεν ἑτέραν ἐρώτησιν, μέχρις οὗ ὁ κύκλος τοῦ μερικωτάτου ἀπέβαινε γενικώτατος, ἡ δὲ παράστασις ἐγένετο ἐννοια, ἥτοι μέχρις οὗ διευτυποῦτο ὁ ὀρισμὸς τοῦ ἀντικειμένου, ὁ περιλαμβάνων τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ οὐσίαν.

Οὕτω διαλεγόμενος ὁ Σωκράτης, ἥτοι ἀπὸ τῶν καθ' ἕκαστον ἐπὶ τὰ καθόλου χωρῶν, ἐγένετο πατήρ τῆς τε ἐπαγωγῆς καὶ τοῦ ὀρισμοῦ, ὅπως αὐτὸς ὁ Ἀριστοτέλης ἀποφαίνεται.³ Ὡς πρὸς τὴν ἐπαγωγικὴν ταύτην μέθοδον, δι' ἧς ἐμαιεύετο ἡ διάνοια τῶν μαθητῶν εἰς τὴν τῆς ἀληθείας

¹ Ξενοφ. Ἀπομν. 1, 6, 15. Πλάτ. Ἀπολ. 34. Ἀριστοτ. μετὰ φυσ. 1, 6.

² Ἀποκρίνου (ᾧ Σώκρατες), ἐπειδὴ καὶ εἴωθας χρῆσθαι τῷ ἐρωτῶν τε καὶ ἀποκρίνεσθαι (Πλάτ. Κρίτ. κεφ. 41).

³ Μετὰ τὰ φυσ. 3, 5.

κῆσιν, παρέβαλλεν ὁ Σωκράτης τὸ ἑαυτοῦ ἔργον πρὸς τὸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, τῆς μαίας Φαιναρέτης.¹

Η. Πλούταρχος. (50—120 μ. Χ.)

Πλούταρχος, ὁ ἐκ Χαιρωνείας ἐκλεκτικὸς φιλόσοφος, μεγάλως ἐπεμελήθη τῆς ἠθικῆς μορφώσεως τῶν ὁμοφύλων αὐτοῦ Ἑλλήνων, ὡς τοῦτο μαρτυροῦσιν οἱ τε «*παράλληλοι βίοι*» καὶ τὰ «*ἠθικά*» αὐτοῦ συγγράμματα. Μεταξὺ τῶν ἠθικῶν καταλέγεται καὶ τις «*περὶ παιδῶν ἀγωγῆς*» πραγματεία, ἧς ἡ γνησιότης παρὰ πλείστων ἀμφισβητεῖται.

Ὁ συγγραφεὺς τοῦ περὶ παιδῶν ἀγωγῆς συγγράμματος ὀρθῶς ποιῶν ἄρχεται ἀπὸ τῆς τῶν τέκνων γενέσεως, ὧν ἡ δόξα κατ' αὐτὸν μεγάλως ἐξαρτᾶται ἀπὸ τῆς τῶν γονέων εὐγενείας.² Κατὰ Πλούταρχον, ἐπόμενον τῷ Ἀριστοτέλει,³ τρία τινὰ πρέπει νὰ συνδράμωσιν, ἧτοι φύσις, λόγος ἢ μάθησις καὶ ἦθος ἢ ἄσκησις, ὧν α ἡ μὲν φύσις ἄνευ μαθήσεως «*τυφλόν*, ἡ δὲ μάθησις δίχα φύσεως ἑλλιπές, ἡ δὲ ἄσκησις χωρὶς ἀμφοῖν «*ἀτελής*».⁴ Περὶ τροφῆς τὸν λόγον ποιούμενος ὁ Πλούταρχος ἀποφαίνεται ὅτι αὐταὶ αἱ μητέρες πρέπει νὰ τρέφωσι τὰ ἑαυτῶν τέκνα, «*συμπαθέστερόν τε γὰρ θρέψουσι καὶ διὰ πλείονος ἐπιμελείας*»—δηλοῖ δὲ καὶ «*ἢ φύσις ὅτι δεῖ τὰς μητέρας ἃ γεγεννήκασιν, αὐτὰς τιτθεύειν καὶ τρέφειν*» διὰ γὰρ τοῦτο παντὶ ζῳῷ τεκόντι τὴν ἐκ τοῦ γάλακτος τροφήν «*ἐχορήγησε*».⁵ Ἄν ὁμοῦς αἱ μητέρες ἀδυνατοῦσι νὰ ἐκπληρώσωσι τὸ πρῶτον τοῦτο καὶ φυσικώτατον καθήκον, τότε ὀφείλουσι νὰ ἐκλέγωσι πρὸς θήλασιν τοῦ βρέφους τίτθας καὶ τρογοὺς καταλληλοτάτας, ἑλληνίδας τὴν ἐθνικότητα καὶ χρηστάς τοὺς τρόπους, ἵνα δι' αὐτῶν ῥυθμισθῶσι καὶ διαπλασθῶσιν αἱ τῶν παιδῶν καρδίαι, «*εὐπλαστον γὰρ καὶ ὑγρὸν ἢ νεό-*

1 «*Ἔϊτα, ὦ καταγέλαστε, οὐκ ἀκήκοας ὡς ἐγὼ εἶμι υἱὸς μαίας—Φαιναρέτης ; —Ἄρα καὶ ὅτι ἐπιτηδεύω τὴν αὐτὴν τέχνην ἀκήκοας ;—ματιεύεσθαί με ὁ θεὸς ἀναγκάζει, γεννᾶν δὲ ἀπεκώλυσε*»—οἱ δὲ μοι ξυγγινόμενοι—φαίνονται θαυμαστοὺν ὄσον ἐπιδιδόντες,—καὶ τοῦτο ἐναργέει, ὅτι παρ' ἐμοῦ οὐδὲν πώποτε μαθήθοντες, ἀλλ' αὐτοὶ παρ' αὐτῶν πολλὰ καὶ καλὰ εὐρόντες τε καὶ κατέχοντες» (Πλάτ., Θεαιτ. σ. 449. 150).

2 «*Τοῖς τοίνον ἐπιθυμοῦσιν ἐνδόξων τέκνων γενέσθαι πατράσιν ὑποθεῖμην ἂν ἔγωγε μὴ ταῖς τυχοῦσαις γυναίξει συνοικεῖν*» κτλ. (κεφ. 2.).

3 Ὁρα σελ. 40.

4 Κεφ. 4. 5 Κεφ. 5.

»της καὶ ταῖς τούτων ψυχαῖς ἀπαλαῖς ἔτι τὰ μαθήματα ἐντήκεται.»¹

Ἡλικιωθέντων τῶν παιδῶν οἱ γονεῖς ὀφείλουσι νὰ ἐκλέγωσι πρὸς μόρφωσιν καὶ ἀνάπτυξιν αὐτῶν καλοὺς διδασκάλους καὶ παιδαγωγούς, ἤτοι τοιούτους, «οἱ καὶ τοῖς βίοις εἰσὶν ἀδιάβλητοι, καὶ τοῖς τρόποις ἀνεπίληπτοι καὶ ταῖς ἐμπειρίαις ἄριστοι.»² Μόνον διὰ τοιούτων διδασκάλων καὶ παιδαγωγῶν δύνανται οἱ παῖδες νὰ τύχωσι παιδείας, ἥτις «τῶν ἐν ἡμῖν μόνον ἐστὶν ἀθάνατον καὶ θεῖον,» ἄγουσα ἡμᾶς «πρὸς ἀρετὴν καὶ εὐδαιμονίαν.»³ Οἱ παῖδες παιδευόμενοι πρέπει μὲν νὰ ἄπτωνται πάντων τῶν ἐγκυκλίων καλουμένων παιδευμάτων, νὰ ποιῶσι δὲ ὡςπερ κεφάλαιον ἀπάσης τῆς παιδείας τὴν φιλοσοφίαν, ἥτις εἶναι τὸ μόνον φάρμακον τῶν τῆς ψυχῆς ἀρρωστημάτων καὶ παθῶν «διὰ γὰρ ταύτην ἐστὶ καὶ μετὰ ταύτης γινῶναι τί τὸ καλόν, τί τὸ αἰσχρόν· τί τὸ δίκαιον, τί τὸ ἄδικον· τί τὸ συλλήδδην αἰρετόν, τί φευκτόν· πῶς θεοῖς, πῶς γονεῦσι, πῶς πρεσβυτέροις, πῶς νόμοις· πῶς ἀλλοτρίοις, πῶς ἄρχουσι, πῶς φίλοις, πῶς γυναίξί, πῶς τέκνοις, πῶς ἰκέταις χρηστέον ἐστὶν· ὅτι δεῖ θεοὺς μὲν σέβεσθαι, γονέας δὲ τιμᾶν, πρεσβυτέρους αἰδεῖσθαι, νόμοις πειθαρχεῖν, ἄρχουσι ὑπεῖκειν, φίλους ἀγαπᾶν, πρὸς γυναῖκας σωφρονεῖν, τέκνων στερκτικούς εἶναι, δούλους μὴ περιυβρίζειν· τὸ δὲ μέγιστον, μὴτ' ἐν εὐπραγίαις περιχαρεῖς, μὴτ' ἐν συμφοραῖς περιλύπους ὑπάρχειν, μὴτ' ἐν ταῖς ἡδοναῖς ἐκλύτους εἶναι, μὴτ' ἐν ταῖς ὀργαῖς ἐκπαθεῖς καὶ ὀθριώδεις.»⁴

Οἱ γονεῖς ὀφείλουσι κατὰ Πλούταρχον νὰ προνοῶσι καὶ περὶ τῆς τῶν παιδικῶν σωμάτων ἐπιμελείας, πέμποντες τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς τὸ τοῦ παιδοτρίβου σχολεῖον «ἅμα μὲν τῆς τῶν σωμάτων εὐρυθμίας ἕνεκεν, ἅμα δὲ καὶ πρὸς βώμην.»⁵ Μεταξὺ τῶν γυμναστικῶν τοῦ σώματος ἀσκήσεων κατατάσσει καὶ πρὸς στρατιωτικούς ἀγῶνας χρησίμους θεωρεῖ ὁ Πλούταρχος τοὺς ἀκοντισμούς, τὰς τοξείας καὶ τὰς θήρας· ἀπαγορεύει ὅμως πάντα ὑπερβολικὸν πόνον, παρακωλύοντα τὴν μάθησιν.⁶ Ὁ Πλούταρχος ἀπαγορεύει ὡς λίαν βλαβερὸς τοὺς ὑπερμέτρους πόνους οὐ μόνον τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ τοῦ πνεύματος· ἐπιτάσσει δὲ ὡς ὀφελιμωτάτην τὴν μεταξὺ τῶν πόνων παρεμβαλλομένην ἀνάπαυσιν, διότι σώζεται κατ' αὐτὸν «σῶμα μὲν ἐνδεία καὶ πληρώσει, ψυχὴ δὲ ἀνέσει καὶ πόνω.»⁷ Ἐν τῇ ἐπιμελείᾳ τῶν πνευματικῶν τοῦ παιδὸς δυνάμεων συνίστησι πρὸ πάν-

1 Αὐτ.—2 Κεφ. 7.—3 Κεφ. 8.

4 Κεφ. 40.—5 Κεφ. 41.

6 Αὐτ.—7 Κεφ. 43.

των ὁ Πλούταρχος τὴν ἀσκησιν τῆς μνήμης, «αὕτη γὰρ ὡσπερ τῆς παιδείας ἐστὶ ταμείον.» Πρὸς ἐπίδοσιν δὲ τῶν παιδῶν ἐν τοῖς μαθήμασι συντελεστικωτάτην θεωρεῖ ὁ αὐτὸς Πλούταρχος τὴν ἔστιν ὅτι ἐν αὐτοῖς παρουσίαν τῶν πατέρων.

Ἰσχυρότατα ἐλατήρια πρὸς τὰ καλὰ θεωρεῖ ὁ Πλούταρχος τὰς παραινέσεις καὶ τοὺς λόγους, ἔτι δὲ τοὺς ἐπαίνους καὶ τοὺς ψόγους, ὧν οἱ μὲν ἐπὶ τὰ καλὰ παρορμῶσιν, οἱ δὲ ἀπὸ τῶν αἰσχυρῶν ἀπείργουσι. Τοὺς ἐπαίνους ὁμῶς τούτους καὶ τοὺς ψόγους ὀφείλει ὁ παιδαγωγὸς ἐναλλάξ νὰ μεταχειρίζηται, ἀποφεύγων πᾶσαν ὑπερβολὴν. Ἡ δὲ χρῆσις τῶν πληγῶν καὶ αἰκισμῶν ἀπαγορεύεται ῥητῶς παρὰ τοῦ Πλουτάρχου· διότι οἱ παῖδες «ἀποναρκῶσι καὶ φρίττουσι πρὸς τοὺς πόνους τὰ μὲν διὰ τὰς ἀλγηδόνας τῶν πληγῶν, τὰ δὲ καὶ διὰ τὰς ὕβρεις.»¹

Ὡς πρὸς δὲ τὴν ἠθικὴν ἀγωγὴν ὁ Πλούταρχος παραγγέλλει τοὺς γονεῖς ὅπως ἀπομακρύνωσι τοὺς παῖδας ἀπὸ πάσης αἰσχρολογίας· «λόγος γὰρ ἔργου σικη, κατὰ Δημόκριτον.»² ἔτι δὲ νὰ παρασκευάζωσιν αὐτοὺς νὰ ἦναι εὐπροσῆγοροι καὶ «μὴ παντελῶς ἐν ταῖς ζητήσεσιν ἀπαραχώρητοι»· «οὐ γὰρ τὸ νικᾶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἡττᾶσθαι ἐπίστασθαι καλόν.» Ἔτερα δὲ μέσα, πρὸς τὴν ἠθικὴν ἀγωγὴν συντελοῦντα, εἶναι, κατὰ Πλούταρχον, καὶ τὰ ἐξῆς· «τὸ βίον ἀτρύφητον ἀσκειν, τὸ τὴν ἡλιθιωτάτην κατέχειν, τὸ τῆς ὀργῆς ὑπεράνω γίνεσθαι, τὸ τῶν χειρῶν κρατεῖν.» Τὰς ἠθικὰς ταύτας διδασκαλίας ὀφείλουσιν οἱ γονεῖς νὰ καθιστῶσι γνωριμωτέρας ἐπὶ παραδειγμάτων. Ὁ Πλούταρχος θεωρεῖ οὐ μόνον τοὺς μικροὺς παῖδας, ἀλλὰ καὶ τοὺς μεγαλειτέρους ἦτοι τὰ μεираκια, τὰ ἄγοντα ἡλικίαν 12—18 ἐτῶν, ἄξια ἠθικῆς ἐπιτηρήσεως, διὸ συμβουλεύει ὅτι· «δεῖ τοὺς ἔμπρονας πατέρας παρὰ τοῦτον (τὸν χρόνον) μάλιστα τὸν καιρὸν φυλάττειν, ἐγρηγορέναι, σωφρονίζειν τοὺς μεираκίσκους, διδάσκοντας, ἀπειλοῦντας, δεομένους, συμβουλεύοντας, ὑπισχνουμένους, παραδείγματα δεικνύοντας, τῶν μὲν διὰ φιληδονίαν συμφοραῖς περιπεσονόντων, διὰ δὲ καρτερίαν ἔπαινον καὶ δόξαν ἀγαθὴν περιποιησαμένων κτλ.» διότι κατὰ Πλούταρχον «δύο ταῦτα ὡσπερὶ στοιχεῖα τῆς ἀρετῆς εἰσιν, ἐλπίς τε τιμῆς καὶ φόβος τιμωρίας· οἱ μὲν γὰρ ὀρμητικωτέρους πρὸς τὰ κάλλιστα τῶν ἐπιτηδευμάτων, ἡ δὲ ὀκνηροὺς πρὸς τὰ φαῦλα τῶν ἔργων ἀπεργάζεται.»³ Καθόλου δὲ ἀπαγορεύει ὁ Πλούταρχος τὴν μετὰ τῶν κακῶν καὶ μάλιστα τῶν κολάκων ἀναστροφὴν τῶν παιδῶν.

1 Κεφ. 12. 2 Κεφ. 14.

3 Κεφ. 18.

« ἀποφέρονται γάρ τι τῆς τούτων κακίας. » Ὁ Πλούταρχος συμβουλεύει τοὺς πατέρας ἵνα μὴ ἦναι λίαν τραχεῖς πρὸς τοὺς παῖδας, ἀλλὰ νὰ συγχωρῶσιν ἐνίοτε καὶ τινα αὐτῶν ἀμαρτήματα, ἐνθυμούμενοι ὅτι καὶ αὐτοὶ ἐγένοντό ποτε νέοι, καὶ νὰ μιγνύωσι « τὴν τῶν ἐπιτιμημάτων ἀποτομίαν τῇ πραύτητι. » Ὁ πατὴρ κατὰ Πλούταρχον πρέπει νὰ ἦναι μᾶλλον δέξυθος ἢ βαρύθυμος καὶ νὰ προσποιῆται ἐνίοτε ὅτι ἀγνοεῖ τὰ ἀμαρτήματα τῶν παίδων.¹

Πρὸς σωφρονισμόν τῶν νέων λίαν συντελεστικὸν θεωρεῖ ὁ Πλούταρχος καὶ τὸν γάμον « δεσμὸς γὰρ οὗτος τῆς νεότητος ἀσφαλέστατος » « ἐγχεῖσθαι δὲ δεῖ τοῖς υἱοῖς γυναῖκας μῆτε εὐγενεστέρας πολλῶ, μῆτε πλουσιωτέρας· τὸ γὰρ « τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα » σοφόν ὡς οἱ γε κρείττους ἑαυτῶν λαμβάνοντες οὐ τῶν γυναικῶν ἄνδρες, τῶν δὲ προικῶν ἄδουλοι λανθάνουσι γινόμενοι. »²

Τελευτῶν παραινεῖ ὁ Πλούταρχος τοὺς πατέρας « ἐναργὲς ἑαυτοὺς παρὰδειγμα τοῖς τέκνοις παρέχειν, ἵνα πρὸς τὸν τούτων βίον, ὡς περ κάτοπτρον ἀποβλέποντες, ἀποτρέπωνται τῶν αἰσχρῶν ἔργων καὶ λόγων. »³

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΑΡΑ ΡΩΜΑΙΟΙΣ ΑΓΩΓΗΣ.

Θ'. Χαρακτὴρ τῆς ῥωμαϊκῆς ἀγωγῆς.

Ἐξετάζοντες τὸν χαρακτῆρα τῆς ῥωμαϊκῆς ἀγωγῆς εὐρίσκομεν αὐτὸν ποῦ μὲν συμφωνοῦντα πρὸς τὸν χαρακτῆρα τῆς ἑλληνικῆς ἀγωγῆς, ποῦ δὲ διαφέροντα. Ὅπως ἐν Ἑλλάδι, οὕτω καὶ ἐν Ῥώμῃ οἱ νέοι ἀνετρέφοντο καὶ ἐπαιδεύοντο χάριν τῆς πολιτείας καὶ τῶν ταύτης σκοπῶν ἐπομένως ὁ ἐθνικὸς χαρακτῆρ ὅπως ὠριζε τὰ ὅρια τῆς ἑλληνικῆς ἀγωγῆς, ὠριζε καὶ τὰ ὅρια τῆς ῥωμαϊκῆς, τοῦλάχιστον κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους τῆς ῥωμαϊκῆς πολιτείας χρόνους. Ἄλλ' ἐνῶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι καὶ τῇ ἑλληνικῇ ἀγωγῇ ἐπεκράτει ἡ ἰδέα τοῦ καλοῦ, παρὰ Ῥωμαίοις καὶ τῇ ῥωμαϊκῇ ἀγωγῇ ἐπεκράτει ἡ ἰδέα τοῦ πρακτικοῦ καὶ

1 Κεφ. 48. 2 Κεφ. 19. 3 Κεφ. 20.